

FYRHÄNDIGT

Under det senaste decenniet har många poeter prövat att skriva kollektivt. Kanske ska det ses som en tidstypisk kamp med subjektiviteten. Om 1900-talets svenska diktare kastade sig mellan meddelelsebehov och uttryckstväng, tycks 2000-talets poeter snarare se poesin som en uppmärksamhetsform, fullt möjlig att dela. Översättaren och skriftställaren John Swedenmark läser två aktuella diktsamlingar som båda skrivits i duo.

Två nya böcker tillkomna i innerligt samarbete ställer väsentliga frågor om skrivandets praktik, särskilt när de jämförs: det rör sig om två olika slags projekt, om två olika generationer och om skilda författarpositioner i den litterära offentligheten.

Ömhetsmarker av Lina Hagelbäck och Ulrika Nielsen handlar i hög grad om sin egen tillkomst; den inger en stark känsla av att utspelas i metafiktiv realtid. ”Jag har tänkt:”, säger den ena medverkande (det finns ingen anföring; läsaren får aldrig veta vilken av dem som har ordet) ”om vi skulle skriva en bok, en diktsamling.”

Dubbelhaka av Jan Hjalmarsson och Ola Lindvall är däremot tillbakablickande och återanvänder material från deras långa karriärer som scenpoeter. Ymniga fotnoter i slutet av boken blickar tillbaka och redovisar vem som skrivit vad en gång i tiden, även om de här publicerar sig gemensamt.

Å ena sidan ett litterärt experiment som i sak har sig självt som tema. Å andra sidan en inventering av ett arbete som pågått sen länge och som just genom att bli bok skapar en ramberättelse åt sig själv.

Hagelbäck och Nielsen är etablerade poeter födda på 1970-talet, den tid när Hjalmarsson och Lindvall börjar uppträda och publicera sig. Åldersskillnaden är således inte enorm, men de representerar olika förhållningssätt. Hagelbäck och Nielsen publicerar sig genomtänkt och sparsmakat på etablerade förlag och har vunnit respekt för sitt språkliga och existentiella allvar. Hjalmarsson och Lindvall vill hellre ge intryck av att skjuta från höften (hur mycket de än egentligen i hemlighet filat på sina dikter) och dikta för stunden, på plats, fånga det unika ögonblicket med en klackspark. I pressmeddelandet lyfts de inte fram som författare utan presenteras med sina civila tjänstemannayrken. Tanken är väl att det är dikterna som gör dem till poeter.

Dubbelhaka består av några introduktionsdikter och därefter sju sinsemellan helt olika avdelningar, som tar upp olika teman och använder sig av olika grafiska uppställningar, även om det inkännande tonfallet genomgående är detsamma, den slängiga monologen som med humor och värme skildrar nånting i stunden, i det förflutna eller i landskapet. Det är omöjligt att ens gissa vem som skrivit vad och därmed också i vilken mån de varit inne i varandras texter och pillat. Av tonfallet i kommentarerna att döma har Hjalmarsson och Lindvall mest fungerat som varandras redaktörer, beträffande sånt som dikttitlar och urval. Ändock känns det att några av sektionerna har tillkommit med en gemensam intention, till exempel dikterna från balkongen och sviten om olika slags förflyttningar i Stockholms kollektivtrafik.

Att skriva är ju nämligen inte bara att lämna spår utan också en uppmärksamhetsform som kan delas åtminstone tillfälligt: av en tradition (som inte känner några gränser i tid och rum) eller via ömsesidig vänskap. Eller genom en kombination: vänskap innanför en tradition som två personer gemensamt ansluter sig till och befinner sig på upptäcktsfärd i, där de gör fynden tillsammans. Särskilt kortdiktssviten "Utom synhåll" känns som en äkta kollaboration utifrån en gemensamt uppfunnen björlingsk form:

efter år / du ramlar mig / sönder / allt detta / det blir aldrig

Den starka negationen blir helt enkelt rikare av att läsaren måste tänka sig två röster bakom: kanske två beckettska luffare.

Dessutom återfinns i själva formgivningen ett poetiskt element som jag tycker extremt mycket om: det är de anspråkslösa förhandssammanfattningarna av varje enskild svit, satta med kursiv långt ner under rubriken. "Intill startblocken finns fotspår som gjort lätta avtryck." "I ett landskap där tiden har tappat fotfäste." "Vi rör oss över lövtäckta fält, och genom mjuk mossa." etc.

Och i synnerhet är kommentaren till sviten "Zongränser" en dikt i sin egen rätt: "Vi åker kollektivt, fram och tillbaka, kors och tvärs. / En zon kan ofta passeras efter att den har upphört att finnas till." Här samverkar ordmusiken och grammatiken till ett högst anonymt men ändå unikt statement.

Hagelbäcks och Nielsens projekt är mycket mer ambitiöst och otyglat, och jag får intrycket att den pakt de ingår kring boken förändrar dem på djupet, både som skrivande och i relation till sina vanliga liv. Varm vänskap övergår i ett skrivsamarbete, där en av de gemensamma utgångspunkterna är övertygelsen om att skrivandet bör ha en helande inverkan på det annars trasiga livet och erbjuda ett alternativ till den egna känslan av otillräcklighet; ty deras öppenhjärtighet mot varann rymmer också vyer över gråa landskap av depression och oföretagsamhet på gränsen till upplösning.

Och det är här skrivandet kommer in som *pharmakon*. Skrivandet kan bära och lindra. Men inte som i äldre tiders poesi genom att namnge och symbolisera, utan genom att göra den skrivande till herre (åtminstone momentant) över upplösningen. "Skrivandet är det okända. / Skrivandet är det vilda brevet."

Det är en cirkusfröjd att beskåda Hagelbäcks och Nielsen tävlan om att åstadkomma överdrifter och lansera liknelser som går långt utöver alla begriplighetskonventioner.

Hon hjälper mig att dra upp sjögräs och alger ur halsen, det pågår nästan ett dygn.

I den här korta dikten återberättas dunkelt ett räddningsprojekt som ägt rum inom ramen för vänskapen och skrivandepakten. Kanske handlar det om en Ofelia som undgått döden, kanske om ett slags rening från det gamla, eller från akut förgiftning. Men sakledet – vad som egentligen hände – undanhålls läsaren. Vad som framhålls är istället själva det arbetskrävande miraklet – där det ligger nära till hands att se den andra som metafor också för själva skrivandet. Och exakt på grund av den här obestämbarheten blir hyperbolen ett värde i sig. *Too much* är precis lagom när livet står på spel.

Precis som *Dubbelhaka* är *Ömhetsmarker* uppdelad i ett antal delprojekt som skiljer sig formmässigt åt men har starka inbördes samband och återkommande teman och figurer. Första avsnittet fungerar introducerande och består av exalterade dialoger samt av en lustig lek med förebilder uppräknade i bokstavsordning. Andra avsnittet har veckodagarna som fundament för en osystematisk långdans av intryck och komplexa känslöstämningar. Medan slutet består av 2 X 10 dikter (och några fristående fragment) som pejlar djupen i den gemenskap som uppstått och beskriver hur gränsen mellan de respektive personligheterna överträtts. Det går att urskilja

en stegring boken igenom vars klimax är hur de plötsligt kysser varann på riktigt:

hela mitt feberbröst blomstrade, en fruktansvärd kärlek, mjuk rasande

varefter det följer tre mer eftersinnande dikter med vacker, lite sorgsen ton. Samt en lista över vilka diktare som citerats inne i boken (som dessutom är tryfferad med hänvändelser till andra författare: ”Om ändå Nina Cassian vore här”).

De två samarbetsprojekten skiljer sig nämligen inte bara i intensitet (föga troligt att Jan och Ola skulle börja tungkyssas på krogen, åtminstone i den här boken ...) utan även i relation till traditionen. Hjalmarssons och Lindvalls primära referensmaterial i dedikationer och fotnoter hör till den experimentella popmusiken, såväl svensk som utländsk. Medan Hagelbäck och Nielsen situerar sitt arbete i en galax av företrädesvis kvinnliga poeter och teoretiker som jobbar på ett liknande, uppbrutet sätt, ofta i relation till språklösheten. Faktum är att *Dubbelhaka* utan att explicit framhäva den tillhörigheten vilar på en estetik där diktens uppgift är att avbilda med språkliga medel. Porträtt, snapshots, byggda på övertygelsen att livet är ett pågående flöde varav vissa ögonblick måste bevaras, omedelbart eller i form av hågkomster och till och med minnesbilder.

Ett symptom på hur pass djupt den här representationsestetiken sitter (dikten som sekundär avbildning) är den flitiga förekomsten av genitivkonstruktioner med -s: både för att signalera metaforer och för att helt enkelt knyta samman företeelser. När det står i en kortdikt om tunnelbanelinje 19:

där livet pågår mitt i tisdagsmorgonens rusningstrafik

då blir effekten av -s som sammankopplare en påfallande skriftspråklighet som gör tisdagsmorgonen och alla dess stockningar till nånting besynnerligt abstrakt. Jag tycker inte att det är dåligt, men vill hävda att det hör till genren, till den existentiella telegramstilen, att överanvända genitiven, i kontrast mot det i övrigt rätt privata innehållet. Detta och annat ger ett litterärt intryck, som skiljer sig från den lingvistiska vildheten hos Hagelbäck och Nielsen, som ju förkunnar att ”Man kan gå vart som helst med språket.” Och det är just där de hamnar: vart som helst. Tack vare att de primärt skriver för varann, inte för en tänkt publik. Jag är mycket tacksam över att de offentliggjort dessa läkande metaforiska krafter, släppt ut dem till allmänheten och därmed berikat definitionen av vad poesi kan vara. Och tacksam över att jag fick uppdraget att

göra den här jämförelsen. Att reflektera över estradpoesins former är ytterst meningsfullt, och jag känner på mig att det finns väldigt mycket mer att säga.

Lyrisk

Dubbelhaka

Jan Hjalmarsson och Ola Lindvall
Bokförlaget Megafon, 2017

Ömhetsmarker

Lina Hagelbäck och Ulrika Nielsen
Schildts och Söderströms 2017

Författarfoto 1: Jim Sharp

Författarfoto 2: Cato Lein.